

KARTA MINERALNIH SIROVINA SREDNJOBOSANSKOG KANTONA/KANTONA SREDIŠNJA BOSNA

U sklopu izrade Katastra ležišta i pojava mineralnih sirovina Federacije Bosne i Hercegovine, Sektor za mineralne sirovine Federalnog zavoda za geologiju uradio je Kartu mineralnih sirovina Srednjobosanskog kantona u razmjeri 1:100 000. Karta je urađena na osnovu podataka Federalnog ministarstva energije, industrije i rudarstva, arhiva i biblioteke Federalnog zavoda za geologiju, podataka dobivenih od pojedinih privrednih društava iz ovog Kantona i radova brojnih autora koji su istraživali Srednjobosansko rudogorje: Mehmeda Ramovića, Izeta Kubata, Ivana Jurkovića, Jove Marića, Enesa Ramovića, Dragana Tomičevića, Hazima Hrvatovića, Sibile Borojević-Šošćarić i drugih.

Na karti su prikazana ukupno 232 ležišta i pojave mineralnih sirovina, od čega:

- 10 ležišta/pojava energetske mineralne sirovine,
- 101 ležište/pojava metalne mineralne sirovine i
- 121 ležište/pojava nemetalne mineralne sirovine.

Energetske mineralne sirovine Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna

Od energetske mineralne sirovine na području Srednjobosanskog kantona prikazano je 6 ležišta i 3 pojave lignita, te jedno ležište mrkog uglja. Najveća i najznačajnija ležišta lignita u ovom Kantonu nalaze se u Bugojanskom ugljenom basenu.

Eksploataciju **lignita** na površinskom kopu „Gračanica-Dimljače“ vrši Zavisno društvo Rudnik uglja Gračanica d.o.o. Gornji Vakuf-Uskoplje. Izvršena su geološka istraživanja i elaborirane rezerve i na ležištima lignita: „Bugojno-Kotezi“, „Bugojno-Čipuljići“ i „Gračanica-Donja Ričica“, na kojima do sada nije vršena eksploatacija uglja.

Eksploataciju **mrkog uglja** u ležištu „Bila“ vrši Zavisno društvo Rudnik mrkog uglja Abid Lolić d.o.o. Travnik – Bila. Eksploatacija se odvija jamskim putem, a ranije se vršila i eksploatacija površinskim kopom. Ovo ležište se nalazi u okviru Sarajevsko-zeničkog basena mrkog uglja, a samo dio ovog basena prostire se u Srednjobosanskom kantonu.

Na teritoriji Srednjobosanskog kantona nalazi se Srednjobosansko škriljavo gorje, koje nazivaju još i Srednjobosansko rudogorje, u kome je zbog složene strukturno-tektonske građe, višefazne magmatske aktivnosti i raznovrsne litologije, došlo do formiranja brojnih orudnjenja metala i nemetala.

Metalične mineralne sirovine Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna

Od metalne mineralne sirovine u ovom kantonu nađena su ležišta i pojave: boksita, željeza, olova, cinka, srebra, antimona, bakra, mangana, zlata sa srebrom, žive, kalaja, arsena, nikla i kobalta, kao i minerala volframa, molibdena, bizmuta i kadmija, koji se pojavljuju u okviru brojnih polimetaličnih ležišta i pojava u ovom kantonu.

Eksploataciju **crvenih boksita** vrši privredno društvo Rudnici boksita o.d.d. Jajce u okviru eksploatacijskih polja: „Bešpelj“, „Crvene Stijene“, „Poljane“ i „Skakavac“. Na Karti mineralnih sirovina Srednjobosanskog kantona ucrtane su i zone sa ležištima i pojavama boksita.

U Srednjobosanskom kantonu nalazi se 9 ležišta i 26 pojava **željezne rude**. Najveće količine ove mineralne sirovine u ovom kantonu nalaze se na području Radovan planine., gdje se javlja veći broj manjih ležišta željezne rude i to ležišta : „A Dobre Vode“, „B Kruška“, „A, B i C Raževac“ i „Previja“. Na karti Srednjobosanskog kantona radi bolje preglednosti, ova ležišta prikazana su kao jedno ležište – „Radovan Planina“, a u okviru zone prikazane na karti kao „zona sa ležištima i pojavama željezne rude“. Eksploatacija željezne rude, ali ni ostalih metalne mineralne sirovine, osim boksita, za sada se ne vrši ni na jednom ležištu Srednjobosanskog kantona.

Ležište **zlata** i **srebra** „Bakovići“ je jedno od najpoznatijih ležišta u ovom kantonu. Ovdje se eksploataisalo zlato i srebro u prvoj polovini dvadesetog vijeka. Dobivene su određene dozvole i počeli

da se vrše pripremni radovi na ponovnom pokretanju ovog rudnika, ali je došlo do spora sa lokalnom zajednicom i radovi su trenutno obustavljeni. Zlato i srebro često je i u drugim polimetalnim ležištima na području ovog kantona, gdje se javljaju kao prateći metali. Takva ležišta su: „Trošnik“, „Mačkara“, „Mračaj“ i neka manja ležišta i pojave. Pored primarnih ležišta zlata na karti Srednjobosanskog kantona uneseno je i 19 rasipnih ležišta zlata, u koja spadaju u aluvijalna, deluvijalna i fluvo-glacijalna ležišta.

Polimetalna ležišta sa velikim varijacijama glavnih i pratećih metala su veoma česta na području Srednjobosanskog kantona. Osnovni metali koji karakterišu mineralizacije u ležištima: „Mačkara“, „Mračaj“ i „Seferovići“ su **bakar** i **živa**, a prateći metali su, antimon, srebro, zlato i arsen. Ova ležišta nalaze se na karti Srednjobosanskog kantona u okviru zone sa ovom vrstom mineralizacije. Bakar je istraživan i na ležištu „Vraniska Rijeka-Teljig“, a poznate su i pojave bakra: „Zečija Glava“, „Koprivnica“, „Babija Ravan“, „Zlatarica“, „Nikolin Potok“ i dr.

U polimetalnom ležištu „Čemernica“ osnovni metali koji ulaze u sastav rude su: **antimon**, **čink** i **srebro**. Prateći metali su **živa**, **arsen**, **volfram** i **bizmut**. Eksploataciono pravo i koncesiju na ovo ležište ima privredno društvo Miličević d.o.o. Kreševo. Sličnog sastava ležištu Čemernica su pojave činka i antimona: „Lučice“, „Putljevac“, „Osoje“, „Mezgirevci“ i „Resovići“, a njihov prostorni raspored na karti prikazan je kao „zona sa ležištima i pojavama polimetalnih ruda činka i antimona sa pratećim metalima: srebrom, željezom, arsenom, živom, volframom i bizmutom“.

Kalaj se skupa sa **olovom** i cinkom ranije eksploatisao u ležištima „Vrtlašće“ i „Klisac“. U ovim polimetalnim ležištima se pored kalaja, olova i činka, kao prateći metali javljaju: srebro, **molibden**, bizmut, arsen i **nikl**. U Brestovskom je nađena pojava nikla i **kobalta**.

U ležištu „Hrmza“ i pojavama „Gaće“ i „Meovršje“ nađen je fluorit sa baritom, te arsen sa pratećim metalima: antimonom, zlatom, srebrom i dr. U pojavi Sitište glavni mineral je arsen, dok je u pojavi Lisina glavni mineral živa.

Nemetalične mineralne sirovine Srednjobosanskog kantona/Kantona Središnja Bosna

Nemetalične mineralne sirovine koje su prikazane na karti, razvrstane su u:

- *industrijske minerale i stijene*
- *građevinske materijale*
- *agregate*

U grupi **industrijskih minerala i stijena** u Srednjobosanskom kantonu zastupljene su sljedeće mineralne sirovine sa pobrojanim ležištima:

- **gips** sa ležištima: „Bistrica“, „Elezovac“, „Komar“, „Jazvine-Šuljaga“ i „Savičić“;
- **barit** sa ležištima: „Kolovoji“, „Torine“, „Vaganj“, „Vrse“, „Gradac“, „Bakrene Jame“, „Rijetka Kosa“, „Zlatarica“, „Grnica“, „Krupa I i II“, „Sabeljine Pećine“, „Srdivode“, „Dubrave“, „Međugorje“, „Komoje“, „Deževce“ i većim brojem geoloških pojava;
- **fluorit** sa ležištima: „Hrmza“, „Meovršje“ i „Gaće“;
- **kvarcit** sa ležištima: „Gradac“, „Visočica“, „Visočica II“, „Obodski Potok-Gromilica“, „Kljun“, „Vranica-Vitreuša“ i više značajnijih geoloških pojava;
- **kristalni i žični kvarc** sa ležištima: „Berberuša-Bukva“, „Paljevine 1 i 2“, „Rudna“, „Kupres“, „Grabovica“, „Duboki Potok“, „Gruda“, „Osuta Glava“, „Brezova Kosa“ i većim brojem geoloških pojava;
- **keramičke i vatrostalne gline** sa ležištima: „Bilalovac“, „Klokot“, „Jardol“, „Šljivčica“ i „Pirići“;
- **jezerska kređa** sa ležištima: „Prusac“, „Gorica“ i „Gračanica“ i
- **dolomit kao industrijska mineralna sirovina**, ležište „Drenov Dol“.

U grupi **građevinski materijali** zastupljene su sljedeće mineralne sirovine sa pobrojanim ležištima:

- **opekarske gline** sa ležištima: „Čavka“, „Ciglana“ i „Milanovići Njive“,
- **krečnjak za kreč i cement** sa kamenolomima: „Sutješćina“, „Krčevine“, „Rastovice“ i „Omeljci“,

- **dolomit za kreč i cement**, kamenolom „Plješevac“ (kamen sa ovog kamenoloma se, takođe masovno koristi i kao agregat),
- **mermer za kreč i cement** sa kamenolomom „Vrela“ i ležištem „Kameniti Brijeg-Pogorelica“,
- **gabro kao prirodni (arhitektonsko-građevinski) kamen**, kamenolom „Stajište“,
- **krečnjak kao prirodni (arhitektonsko-građevinski) kamen** sa kamenolomima „Divičani“, „Panje“ i „Poljane“,
- **mermer kao prirodni (arhitektonsko-građevinski) kamen**, kamenolom „Dolovi-Begova Brezovača“ i
- **karbonatna breča kao prirodni (arhitektonsko-građevinski) kamen** sa kamenolomom „Crvene Stijene“ i ležištem „Mratinići“.

U grupi **agregati** zastupljene su sljedeće mineralne sirovine sa pobrojanim ležištima i pojavama:

- **kvarcdiorit** sa kamenolomom „Komar“,
- **kvarckeratofir** sa kamenolomom „Radava“,
- **krečnjak** sa kamenolomima: „Ripulja“, „Bistrica“, „Boljkovići“, „Prusac“, „Podmilačje“, „Meovršje-Kicaš“, „Meovršje-Lučenica“ i „Kamenjak“,
- **dolomit** sa kamenolomima: „Paljika-Hum I“, „Paljika-Hum II“, „Kaursko Groblje“, „Pjeskana-Kalvarija“ i „Plješevac“ (kamen sa ovog kamenoloma se, takođe koristi i kao sirovina za proizvodnju punila), „Garačići“, „Bučići“, „Pidriš“, „Nikolin Potok“, „Vrela“, „Zlavast“, „Slatina“ i „Bukovački Potok“ i
- **karbonatna breča** sa ležištem „Medvid – Sutulija“.

Status ležišta i pojava mineralnih sirovina na Karti mineralnih sirovina Srednjobosanskog kantona predstavljen je različitim bojama, kojima su napisani nazivi ležišta i pojava.

Prema statusu, odnosno stepenu ishodovanih dozvola (dozvola za istraživanje, dozvola za eksploataciju), kao i prema trenutnom stanju eksploatacije, ležišta mineralnih sirovina razvrstana su na sljedeće kategorije:

- ležište na kojem postoji eksploataciono pravo (ležište sa potpunom dokumentacijom na kojem se vrši eksploatacija),
- ležište na kojem postoji istražno pravo (ležište u fazi istraživanja),
- ležište sa nepotpunom ili bez dokumentacije (a na kojem se povremeno ili stalno vrši eksploatacija),
- ležište na kojem je prekinuta eksploatacija,
- ležište na kojem nije vršena eksploatacija,
- ležište na kojem je završena eksploatacija i
- pojava mineralne sirovine (tragovi mineralne sirovine na izdancima ili u istražnim radovima, koji nisu detaljnije istraživani).